

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII–XVIII ст.) (частина 27)

DOI: 10.58407/litopis.250109

© Ю. Мицик, І. Тарасенко, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1580-1284>, <https://orcid.org/0000-0003-1019-9749>

***Метою** цієї публікації є уведення до наукового обігу важливих документів з історії Гетьманщини XVII–XVIII ст., виявлених переважно в архівосховищах Києва й подекуди Кракова (Польща). Це різноманітна ділова документація (купчі, скарги, рапорти тощо). До того ж проаналізовано інформаційні можливості цих джерел, виявлено особливо важливі свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу вводяться архівні, недруковані джерела, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, частково у відділі рукописів Бібліотеки Польської Академії наук і Академії Мистецтв у Кракові (Польща) та Бібліотеки Ягеллонського університету, вперше встановлюються важливі факти з соціально-економічної та військово-політичної історії України сер. XVII – XVIII ст., про діяльність судових органів, про повсякденне життя українського народу. Важливими є документи, що стосуються такого маловивченого регіону, як Стародубщина.*

***Ключові слова:** універсал, листи, гетьман, Гетьманщина, Сіверщина, купчі.*

У черговій частині статті ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії цього регіону України вже говорилося у попередніх частинах). Усього тут наводяться тексти 36 документів, із них 10 – XVII ст., 26 – XVIII ст. Більшість наведених джерел (24) зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), інші – у відділі рукописів Бібліотеки Польської Академії мистецтв і Польської Академії наук у Кракові (далі – ВР БПАН) та відділі рукописів Бібліотеки Ягеллонського університету (5 документів). Ще 7 документів узято з археографічних публікацій польських істориків.

Серед представлених документів необхідно виділити ті, котрі доповнюють «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», тобто універсали та листи гетьманів, полковників, взагалі козацької старшини. У цій статті вони представлені лише універсалом 1761 р. гетьмана Кирила Розумовського (№ 34), в якому йдеться про заготівлю лісу «національному строєнию» в Батурині, тобто гетьманському палацу, а також універсалом стародубського полковника Михайла Миклашевського (№ 11). Зазначимо, що в універсалі Розумовського згадується чернігівський осавул Петро Каневський. На цій посаді він був у 1767 р., але, як бачимо, він обіймав її ще у 1761 р. Однак згідно з сучасними дослідженнями, посаду осавула обіймали в цей час Василь Павловський та Іван Сахновський¹. Так само представлені матеріали для «Українського Православного Дипломатарія XVI–XVIII ст.» (№ 15, 26, 30): листи київських митрополитів Варлаама Ванатовича, Рафаїла Заборовського та чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського. Якщо йдеться про аналогічну категорію історичних джерел зарубіжних країн, то вони теж представлені трьома документами (№ 1, 12, 13). Це універсал польського короля Владислава IV та дві грамоти Петра I.

Відкривається публікація універсалом короля Владислава IV, який датовано 1635 р. Король повеліває шляхтянці Барбарі Сяковській (Гроховській) поступитися землями в

¹ Кривошея В. Українська козацька старшина. Київ, 2005. С. 56.

урочищі «Яковсевичі» «заслуженому жовнірові» Бартошу Медушевському. Ці землі лежать «над рікою Десною в повіті Чернігівським». Петро I своїми грамотами надавав села Менської сотні Величківку та Феськівку (суч. Менського р-ну) Гнату Васильовичу Сахновському, менському сотникові у 1696–1722, чернігівському обозному протягом 1709, 1723–1731 рр.

Далі йдуть матеріали з публікацій польських археографів. Один із них (№ 2) є уривком з мемуарів Я.В. Почобута Одланицького. Тут є звітка про дії в Білорусі та Литві військ наказного гетьмана, ніжинського полковника Івана Золотаренка в роки Національно-визвольної боротьби українського народу проти гніту Речі Посполитої (1648–1658). Щоправда, автор дещо помиляється, коли відносить ці дії до 1653 р., бо взяття Вільна сталося влітку 1655 р. Інші 7 реґестів та уривки запозичені в основному з сучасної публікації польської історикині Стефанії Охман-Станішевської листів дипломата Речі Посполитої Яна Анджея Морштина. У двох листах (№ 4, 5) ідеться про Сіверщину та гетьмана Юрія Хмельницького у 1660–1661 рр. Ці дані доповнюються «новиною», яка була виявлена нами у відділі рукописів Ягеллонської Бібліотеки (Краків). Решта листів (№ 6, 7, 8, 9) стосується походу 1663–1664 рр. військ Речі Посполитої на Сіверську Україну. Завершуються документи XVII ст. купчою 1677 р. (№ 10). Житель Ворголу (нині – село у Котопському р-ні Сумської обл.) Олізар Лук'янович продає плац із будинком Михайлові Миклашевському, який був тоді глухівським городовим отаманом (у майбутньому – стародубським полковником та генеральним осавулом). Купчу підписав Сава Якович (Хохленко), який замінив Миклашевського на цій посаді. Про цей факт досі не було відомо, а каденцію Сава відносили до 1679–1684 рр.² Зовсім невідома постать писаря Федора Харлевіча.

Далі йдуть документи XVIII ст. Їх відкриває універсал згаданого М. Миклашевського (№ 11). Ним полковник надає землю Тимофію Максимовичу, також перевіз через р. Іпуть і дозволяє заснувати слободу. Цей Тимофій Максимович (Тимошенко) згадувався і в універсали Миклашевського 1700 р.³ Тоді полковник розподіляв пожені між ним і дем'янськими жителями. Цікаво, що Максимович був дем'янським осадчим. Під № 14 іде реєстр православних церков Воронізької та Кroleвецької протопопії 1722 р., складений протопом Гавриїлом Руновським. Очевидно, саме він був батьком Андрія Гавриловича Руновського, вихованця Києво-Могилянської академії, в подальшому писаря і обозного Полтавського полку. Андрій Руновський народився в с. Дубовичі Кroleвецької сотні⁴, що посередньо підтверджує наше припущення. До такої ж категорії належить і дещо пізніший документ (№ 31), у якому наводився список монастирів Ніжинського полку.

Низка наступних документів (№ 15–26) датовані 1723 р. Під № 15 іде лист чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського до київського митрополита Варлаама Ванатовича. Жураковський пояснював причину неповернення позиченої йому митрополитом карети. Митрополит Варлаам видав універсал щодо грецького братства в Ніжині (№ 26). Кілька документів (№ 16, 18, 19, 20) стосуються судової справи по скарзі срібрянського сотника Антона Троцини на свого швагра, о. Якова Родионовича. До речі, саме тут маємо певні факти щодо роду цього сотника, які були невідомі навіть видатному знавцю генеалогії В.Л. Модзалевському⁵. Виявляється, у сотника були сестри, одна з яких стала дружиною о. Якова. Дружина сотника (Ірина Романівна) мала брата Якова Балясного. Важливо, що тут названо тодішню верхівку духовенства Прилуцького полку. До цієї групи документів певною мірою прилягає «доношение» (№ 21), бо в ньому теж згадується сотник Троцина. Тут розповідається цікава історія про скарби покійного городового отамана Григорія Яременка, який обіймав цю посаду у 1709–1710 рр. Далі йдуть пояснювальні записки священників (№ 22, 23, 24), зокрема записка о. Григорія Дацевича із с. Сергіївки (село в суч. Прилуцькому р-ні) стосувалася викрадення у нього «патенту» (тут очевидно мається на увазі ставлення грамота). Близьким по формі джерелом є чолобитна-скарга о. Корнилія, будівничого Глинського монастиря під Глуховом. Під № 25 вміщено випис із ново-млинських міських книг про кримінальну справу 1723 р. – вбивство 13-літньої Наталки Котляр Мелашкою Кравець із Батурина. Хоча вина вбивці доведена, Мелашка уникла кари й цим була зумовлена нова скарга 1731 р. (№ 29). У першому з цих документів згадується як наказний сотник Іван Троцький, вочевидь родич сотника Кирила Троцького, котрий обіймав цю посаду протягом 1722–1727 рр. Ідеться про якогось із двох Іванів Троцьких: сина та племінника (Івана Григоровича). Другий документ дозволяє дещо уточнити каденцію новомлинського городового отамана Леонтія Метельського, яку раніше датува-

² Кривошея В. Українська козацька старшина. С. 94.

³ Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упор. Бутич І. Київ–Львів, 2002. Ч. І. С. 594.

⁴ Києво-Могилянська Академія в іменах XVII–XVIII ст. / Відп. ред. Брюховецький В., упор. Хижняк З. Київ, 2002. С. 465.

⁵ Модзалевский В. Малороссийский родословник. Київ, 1998. Т. 5. С. 19–20.

ли червнем 1731 р.⁶ Варто вказати й документ № 27. Це купча 1729 р., в якій згадується с. Локотки (нині – у складі м. Шостка). Зокрема тут названо воронізьким городовим отаманом Кирила Слабія, досі невідомого в джерелах.

Два пов'язаних між собою документа (№ 28⁷) – це реєстри, створені відомим українським істориком М. Маркевичем (1804–1860). У першому він наводив список речей, «пограблених» із наказу чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського в козаків с. Ушні (нині – село Корюківського р-ну). Тут треба врахувати, що Маркевич доволі упереджено ставився до цього архієпископа, що видно і з його коментарів (ми їх виділили курсивом) до документів. Але цей реєстр і особливо наступний⁸, який стосується речей синів покійного наказного гетьмана Павла Полуботка, є дуже важливими. Під номером 30 наводиться лист 1735 р. київського митрополита Рафаїла Заборовського ігумену Густинського монастиря щодо фінансових справ. Два документи 1750 р. (№ 32, 33) – це по суті скарги батуринських рибалок, місця риболовлі яких на Сеймі у 1740 р. продав генерал-майор Вейсбах. Ці документи важливі насамперед тим, що в них наводиться низка історичних топонімів і гідронімів в околицях Батурина. Під № 34 наводиться універсал 1761 р. гетьмана Кирила Розумовського, про який уже йшлося, під № 35 – початок реєстру 1776 р. документів архіву Свято-Троїцького Андрониківського чоловічого монастиря, який стояв на березі р. Бречія в Киселівській сотні Чернігівського полку. Тут подано лише початок реєстру, оскільки він є досить великим за обсягом. На самому його початку згадано три універсали гетьмана Івана Мазепи. Перший із них, від 1.08 (22.07.) 1691 р., відомий із оригіналу й опублікований І. Бутичем⁹. Інші два відомі лише з цього реєстру: від 25 (15) квітня 1692 р. і 19 (9) березня 1693 р. Вони дані ігумену Андроніку, якого названо «строителем» монастиря, і це пояснює назву останнього. Гетьман надавав монастиреві млин на р. Бреч і слобідку. Тут згадано й чотири універсали гетьмана І. Скоропадського, даних наступнику ігумена Андроніка Пахомію Бялокриницькому у 1709–1714 рр. Монастир отримував млин, хутір, підтверджувалися його земельні володіння, йому надавалися певні преференції й захист. Документи Мазепи та Скоропадського підтверджувалися універсалом гетьмана Данила Апостола від 19(8).11. 1732 р. Важливі й універсали архієпископів Лазаря Барановича та свт. Феодосія Углицького відповідно від 21(11).07. 1691 та 23(13).02. 1694 рр. (№ 35, пп. 9, 10). Серед інших документів (дарчих, купчих тощо) варто відзначити той, що названо під № 16 (від 6.04.(26.03.).1728 р.). Тут згадано чернігівського наказного полковника Олексія Болбота. Такої особи не знаходимо у відомих джерелах. Купчу № 22 від 26(15).06. 1709 р. підписав Роман Лазаренко (Лазарович), суддя й полковник наказний ніжинський. Вона дає підстави продовжити на рік його каденцію як судді (досі її починали від 1710 р.), а як наказного полковника його згадано тут вперше.

Завершує публікацію документ 1784 р. (№ 36). Це випис із постанови ніжинського суду 1784 р., де йдеться про довірену особу Палажки Розумовської, удови ніжинського полковника у 1753–1771 рр. Петра Розумовського.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова. Датування, переважно подане кириличними літерами, переводимо арабськими цифрами. Публікація текстів здійснюється за правилами Я.І. Дзири (дещо скоригованими)¹⁰.

Переклад латиномовних фрагментів зробив Максим Мешковой, якому висловлюємо щирі подяку.

Сподіваємось, ці джерела будуть цікавими і краєзнавцям, оскільки додатково висвітлюють історію населених пунктів Сіверщини, соціально-економічну, церковну й культурну історію краю.

* * *

№ 1

1635, вересня 16. – Варшава. –

Універсал короля Речі Посполитої Владислава IV.

«Владислав IV, милістю Божою король польський (далі йде повний королівський титул – Ю.М., І.Т.)

⁶ Кривошея В. Українська козацька старшина. С. 56.

⁷ Публікацію другого – реєстр речей синів наказного гетьмана Павла Полуботка, «пограблених» архієпископом Іродіоном Жураковським) – під № 49 див.: Мищик, Ю., Тарасенко, І. З документації чернігівського архієпископа Іродіона Жураківського (реєстри). *Сіверянський літопис*. 2022. № 4. С. 65–67.

⁸ Див. посилання 7.

⁹ Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упор. Бутич І. Київ–Львів, 2006. Ч. II. С. 141–142.

¹⁰ Дзира Я. Вступ. Літопис Самовидця. Київ, 1971. С. 39–42.

Ознаймуємо всіх взагалі і кожного зокрема, кому про це належить знати, що ми даємо шляхетній Барбарі Сяковській, у цей час дружині шляхетного Яреми Гроховського, щоб вона могла своїм правом ленним на урочище і ґрунтом Яковсевичі (Jakowsi ewice), який лежить над річкою Десною в повіті Чернігівським, поступитися шляхетному Бартошу Медушевському, що добре прислужився нам і Речі Посполитій. Коли цей правний вчинок буде завершений перед автентичними [судовими] книгами, то з нашого нинішнього дозволу будуть згадані урочище і ґрунт з усіма прилеглими до них лісами, борами, бортними деревами, озерами, річками, ґрунтами, підданими з їх повинностями й іншими всякими пожитками, за винятком селітри і товарів (...)*, які без спеціальної на це моєї згоди не мають робитися, згаданому Бартошу Медушевському самому, дружині, дітям і його нащадкам чоловічої статі, тримати ленним правом, а нам з цього й до нашого скарбу жодної іншої повинності не мають віддавати. Виняток складають кондиції про оборону тамтешніх замків, описані в конституціях.

Наприкінці ми підписали своєю рукою для ліпшої віри.

Дано у Варшаві 16 дня вересня року Божого 1635, а нашого королівського панування польсько-го 4, шведського 3 року.

Консенс Барбарі Сяковській щодо поступлення урочища в Чернігівському повіті Бартошу Медушевському, старому жовніру.

У того консенсу подлинного королевской руки подписано Vladislaw rex.

(...) Andreas Kowalski.*

Печать коронная болшая».

(ВР БПАН. № 261. Т. 2. Арк. 17. Копія XVIII ст.).

№ 2

1653, серпня 8. – Уривок із мемуарів

Яна Владислава Почобута Одланицького.

«[...] Року 1653, дня 8 місяця серпня неприятель взяв Вільно о десятій годині перед полуднем у неділю, маючи запорозьких козаків із гетьманом Золотаренком в кількості двохсот тисяч тільки військових людей [...]».

(Опубліковано: *Pamiętniki Jana Władysława Poczubuta Odłanickiego (1640–1684). Muzeum Konstantego Swidzińskiego. Warszawa, 1877. Т. 3. С. 20).*

№ 3

1660, грудня 25. – Лист дипломата Речі Посполитої

Яна Анджея Морштина

до польного гетьмана коронного конюшого Єжи Себастьяна Любомирського (реґест).

Мова йде про руського воєводу Стефана Чарнецького, від котрого отримали вість, що він «вирушив на Лоїв». «Хмельницького з полковниками приведеш на цю конвокацію[...]».

(Опубліковано: *Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 185–186).*

№ 4

1661, лютого 5. – Ченстохова. – Лист дипломата Речі Посполитої

Яна Анджея Морштина до польного гетьмана коронного конюшого

Єжи Себастьяна Любомирського (реґест).

Канцлер послав листи до чернігівського воєводи Станіслава Казимира Беньовського й не сумнівається, що той привезе Хмельницького, бо йому «за це обіцяно Чернігів, якого дуже домагається [...]».

(Опубліковано: *Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 189–190).*

№ 5

1661, лютого 2 (січня 23). – Краків. – Новина.

«В авізах, друкованих у Кракові 23 січня 1661.

Прийшли листи з України, датовані 14 січня, з-під Мозиря. Повідомляють, що його м. п. Чарнецький йде тим боком Дніпра до України, однак він стає ближчим до московського кордону. Від Москви нема жодної безпеки. Нема й інших сил, котрі цим шляхом мали би йти до країни. Московити й козаки укриваються в лісах. До Чернігова зібралося багато з посольства. До них йде його м. п. Чарнецький і думає, що вони піддадуться, бо несподівано прийде туди.

Нота bene. Що перед цим було в авізах під (цією ж) датою.

Задніпрського бунтівника Сомченка (*Сомка – Ю.М., І.Т.*) і 2000 його козаків наші розбили. Знаєти, що ці авізи з ближчого місця до України і вони швидше прийшли, ніж ті, що з-під Мозиря: Чарнецький під Чернігів доходить або вже дійшов [...]».

(ВР, БЯ. № 5. С. 756. Тогочасна копія).

№ 6

1663, листопада 13. – Лист дипломата Речі Посполитої

Яна Анджея Морштина до польного гетьмана коронного конюшого

Єжи Себастьяна Любомирського (реґест).

«[...] З Білої Церкви дня 28 жовтня пишуть, що король й. м. вирушив; Дніпро переходить під Стайками. Потім відпочине в Острі та їх м. панове литовські гетьмани там будуть. Пан Тетеря зі

своїми і з ордами йде вправо від Кременчука аж до Путивля, придушуючи всяку сваволу. Була і якась надія і пересторога, що з Києва та інших міст московити мали відступити [...]».

(Опубліковано: Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 232).

№ 7

1663, грудень. – Варшава. – Лист дипломата Речі Посполитої Яна Анджея Морштина до польного гетьмана коронного конюшого Єжи Себастьяна Любомирського (регест).

«[...] Усе залежить від задумів, які будуть обговорюватися в Острі. Нарада в Острі була 23/XII-1663 р., не дочекавшись литовських військ». Вирішили продовжувати марш на Новгород-Сіверський та з'єднатися з литовськими військами між Сівськом і Новгородком. «Заради них [мирних переговорів] примчав московський посол, просячи, щоб відновили переговори і покладає провину за їх незавершення на Нашокіна ... Король й. м. після взяття без кровопролиття Воронкова, Баришполя й Гоголева йшов під Остер. Це місто без сумніву піддається, але в замку є кількасот московитів. Є вони і в Чернігові, Ніжині, Переяславі, Ромні, Києві, Козельці й нараховують їх в цій Україні 13000».

(Опубліковано: Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 282–283).

№ 8

1664, лютого 6. – Варшава. – Лист дипломата Речі Посполитої Яна Анджея Морштина до польного гетьмана коронного конюшого Єжи Себастьяна Любомирського (регест).

«[...] Із табору під Бабою д. 12 січня пишуть, що д. 5 січня Дівичю після відкинutoї милості було взято штурмом і доценту вирубано. Однак і в наших є втрати, з полку в. м., м. м. пана, забито капітана Гетця (Getz), капітана Магніфіко (Magnificus) тяжко поранено. Потім Мена піддалася, теж обіцяла й Сосниця. Марш війська спрямований під Сівськ [...] Король й. м. ще не заявив: чи в Новгороді мав стати, чи в Московію сам увійде, до чого більш схильний. Брюховецького московити закували [в кайдани]. Тетеря залишається біля Києва. Обіцяють швидкий прихід калги з ордами [...]».

(Опубліковано: Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 232).

№ 9

1664, березня 14. – Варшава. – Лист дипломата Речі Посполитої Яна Анджея Морштина до польного гетьмана коронного конюшого Єжи Себастьяна Любомирського (регест).

«[...] Новини, які маємо з табору... Дуже схоже, що там вже після битви, дай Боже щасливої, коли за десять миль від наших були Черкаський, Долгорукий, Борятинський і Зміїв, а з іншого боку підходили Ромодановський із Шереметом. Тоді й. к. м. облишив Глухів, на штурм якого не зважився через значні втрати серед офіцерів і піхоти та пішов з'єднуватися з литовським військом, яке й досі не заспокоїли [...]».

(Опубліковано: Ochmann-Staniszevska S. Listy Jana Andżeja Morsztyna. Wrocław, 2002. С. 283–284).

№ 10

1677, липня 6 (червня 26). – Глухів. – Купча.

«Року 1677 мѣца июня 26 дня.

Я, Олизар Лукьянович, обивател воргольский, чинно відомост моим писанем кому би о том відати належало, а меновите в каждого суду и права, иж з доброй волі моею, ані з якого приму[су], продадем крест (?) плец зo всім будинком тестевским бабского (?) урожаю пѣну Михайлу Миклашевскому, товаришови войсковому, а гражданинови глуховскому, за коп три у вічност и спокойное держане. Волно пѣну Миклашевскому тот, у Ворглі лежачий плец з будинком, дати, даровати, зминяти, продати и яко к найліпшому пожиткови своему обернут. На счо упросили пѣна Сави Яковлевича, атамана городового глуховского, о притисненни звиклой печати и о подпис руки писарской.

Писано в Глухове року и дня звишменованого.

Феодор Харлевич(?), писар, рукою».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 1141. Оригінал, завірений печаткою).

№ 11

1703, липня 14 (3). – Стародуб. –

Універсал стародубського полковника Михайла Миклашевського.

«Копія.

Его царского пресвітлаго величества Войска Запорожскаго полковник стародубовский Михайло Миклашевский.

Пану обозному, судії, асаулом, сотникови полковым стародубовским, пану войтови стародубовскому зo всім майстратом и посполством людьми сим нашим ознаймуем писаньем, иж мы з певних респектов, заховуючи при ласці нашой Тимофія Максимовича, бывшаго осадшого деменского, взглядом футорца его от лядчини по тамтом боку Ипути ріки у перевозу урочищем над Кремном для випуску статку за позволением нашим построенном межи острова, Голови прозиваемого, и

Глібки и Забочи урочищъ, там же позволяем ему земли на пять дворов над озером Шурою заграничними осадити людьми до ласки дальней рейментарской ясневельможного добродія его милости пана гетмана ку помочи місту, и пором, зовомый Деменский, респектом того, поневаж его, Тимошки, старанем власным и не меншою працею шлях через Ипуть на его там дворок есть проложен; промислом его устроеный, ему ж завідовати и владіти позволяем, жити теж свободно, осідши дворами міет люди три годи без дабели, а на сем боку Ипути ріки з приезду у того ж перевозу Деменскаго як сягаєт ограниченъем его, Тимошки, купленные пожни, то есть на липках коло Шуры озера и байдака урочищъ и коло гумна его ж, Тимошковаго, поселищное болото, на тые пять дворов огороды заводити и дуброву на поле раздробляти волно. Яко позволяем до ласки войсковой так, абы нихто з помененной старшины товариства войскового и тяглых людей жаден, відаючи о том, ему, Тимошку, в осаженъ там людей в уживанью кгрунту не был перепонною и не важился наименьшой чинити перешкоды, міти хочем и приказуем, подобным же способом, абы тамтиє когда сядут люде слободские и помянутый осадчий Тимошко в поміжних их грунтах старинцам наименьшой шкоды и кривды не важилися чинити, варуем и под неласкою нашею приказуем сим нашим полковничим писанъем.

Дан в Стародубові місяця июля 3-го дня 1703 году.

На подлинном подписано:

Звишменованный полковник стародубовский».

Запис внизу документа: «1799 года мая 27 дня сия копия осадного письма по учиненному в малороссийской казенной палате на прошение повѣреннаго от общества жителей слободы Тимошкина перевоза казенного крестьянина Кирила Радионова опредѣления за надлежащим подписом и печатью ему, Радионову, выдана.

Коллежский ассесор Роман Богданов (?).

Пошлины 52 ко[п] взяты.

Секретарь Григорий Богуславский.

Коллежский ре[гистратор.] [...]».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 50795. Копія XVIII ст., завірена печаткою та підписами. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто печати»).

№ 12

1709 рр., січня. – Суми. – Грамота царя Петра І.

«Копия.

Бжиєю поспішествующею милостию ми пресвітліиший [...] Алексієвич (далі йде царський титул – Ю.М., І.Т.) Ігнатія Василичевича за ево к нам, великому гсдрю, служ[бу...] гетмана Мазепи повеліли ему дат сию нашу великого гсдря [грамоту...] вновь от подданного ншего Войска Запорожского обоіх сторон [Величковку и Хвескувку в сотні Менской обритающиеся с мельницы менской да на ево собственное займище купленное под селом Ве[личковкою] бил челом нам, великому гсдрю, ншему царскому влчству [...] де помянутого гетмана данной універсал на више писанную [...] ему на оніе не дано и чтоб нам, великому гсдрю, ншему царскому [...] на вишеписанние ево дание маетности и на мельницы и грунта и при том своем челобите объявил он подданного ншего [...] в ннішем 179 [1671] году, в котором написано, что дает (...)»* ево и настоящие вірніє служби во владініє до ласки своей обр[итающиеся] с мельницею переднею в селі Хвесковке обр[итающуюся] и Никифора Губского з двома каменями и атянскими (?) пр[и] займище его власное под селом Величковкою у мельника вел[ичковского?] и займища и во отбираніи с мельниц части войсковой належ[итой] ни малоі помішки и препятія. И мы, пресвітл[и]иший [...] Алексієвич, всея Великия и Малыя и Білыя Россіи [...] Ігната Василичевича за ево к нам, великому гсдрю, вірніє [...] и ево купленным займищем по вишеписанному подданного употреблят свободно для чего во утверждение (?) и сию нашу вел[...] печатю дать ему повеліли. А ежели в тіх селах жив[...] и волностях своїх без нарушения.

Дан в Сумах генвара [...].».

(ВР БПАН. № 261. Т. 2. Арк. 46. Копія XVIII ст.).

№ 13

1709, січня 28 (17). – Жалувана грамота царя Петра І.

«Державніиший великий гсд[р] цар и великий кнз Петр (далі йде царський титул – Ю.М., І.Т.) пожаловали Черніговского полку менского сотника и показанную вірност в настоящей случай ісміни бывшого [гетмана...] нашего царского влчства жалованную грамоту надание ему [Дні]пра гетмана Ивана Илича Скоропадского два селца Величковці[...] преднею в селі Хвесковке да на мельницу переднюю ж на греблі [...]Хвесковкою. Для того в ннішем 17[0]9 году генвара в 11 день он, сотник Ігнатий Василичевич, что іміет он от през[них...] маетности и мельницы, а ншей царского влчства жалованной грамоти [...] у влчству пожаловат ево за ево за вірніє ево к нам служби веліть [да]ть ншу царского влчства жалованную подтврждающую грамоту [...]гет]мана Ивана Илича Скоропадского універсал, данной генвара [...] данной нш гетман ему, сотнику менскому, за прежние [...] войсковой два селца Величковку и Хвескувку, в сотні Менской обретающеюся, да мельницу переднюю на греблі менской Федора Кучора, [...] он, гетман, ему, сотнику, подтверждает во владініє [...]ского купленное и даби во владініє ему, сотнику, тіх сел [...] никто ис полковников и старшин и радовых не чинил [...] и державніиший великий гсд[р] цар и великий кнз Петр, самодержец, нше царское влчство пожаловат ево, сотника, [...]жби повеліли вишепомянутому данними селами с мельницами [...]шего гетмана універсалу владіть и всякіє доходи с оних [...]го гсдря жалованную грамоту за нашею царского влчства [...] козаки и оним бить содержанием при прежних правах.

[...]17 17[0]9 гѣдрствования нашего 27 году.

По указу великого гѣд ря подписал граф Гаврило Головин.

Игнат Василиевич, обозный полковный черниговский».

(ВР БПАН. № 261. Т. 2. Арк. 37. Копія XVIII ст. Тексту документа передусе наступний запис: «Копіи з універсалов трех рейментарских сотника менского»).

№ 14

**1722, липня 15 (4). – Реєстр храмів
воронізької і крелевецької протопопій.**

«Реєстр церквей протопопии Вороніжской и Крелевецкой.

Писан в року 1722, мѣся июля 4.

Во граді Вороніжі.

1. Соборная церков собор архангела Михаїла.
2. Церков У[с]пение Пресвятия Бѣа, ринковая.
3. Церков Преображения Гѣдня за містом.
4. Церков Свтїя Троици, за містом.
5. Церков Свтопокровская за містом.
6. Церков свѣтих трох свителєй, за містом.

Церкви в граді Крелевці.

7. Церков соборная Рождество Пресвятия Бѣи.
8. Церков святителя Хѣа Николая.
9. Церков Святопокровская за містом.
10. Церков Преображение Гѣдне за містом.

Церкви сілские.

1. Церков свято-Михайловская в селі Дубовичах.
- Церков свто-Покровская в селі Землянці.
Церков свто-Покровская в селі Клишках.
Церков свто-Успенская в селі Чеплівці.
Церков в Лучниках селі Рождество Пресвят[ие] Бѣи.
В Обтові селі Рождество Пресвятия Бѣи.
В Райгородку селі Преображения Гѣдне.
В Ревутинцях селі Покров Пресвятия Бѣи.
В селі Андрієвці Успение Пресвятия Бѣи.
В селі Подолові церков Свтїя Троици.
В селі Алтиновці свѣтих безсребник Козми и Демяна.
В селі Серединой Буді Рождество Пресвятия Бѣи.
В Журавці селі свтого архангела Михаїла.
В селі Ромашкові святителя Хѣа Николая.
В селці Камянці Рождество Пресвятия Бѣи.
В селі Голубовці собор Архангела Михаїла.
В селі Знобі святителя Хѣа Николая.
В Телебовці селі церков святителя Хѣа Николая.
В селі Очкині Успение Пресвятия Бѣи.
В селі слобудці Журавковой Свтаго Пророка Илїи.
В селі Кренковці святаго великомучениці Варвари.
В селі Кривоносівці собор архангела Михаїла.
- Церкви дворовие.
У дворі пана Кочубєа на редпику (!) Успение Пресв[ятїе] Бѣи.
Церков пїна Чуйкевича на Грузной Рождество Иоана Кре[стителя].
Церков будуется в селі Серединой Буді во имя свтителя Хѣа Николая.
Гавриїл Руновский, протопоп воронізький и крелевецкий».
(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 35–36).

№ 15

**1723, лютого 20 (9). – Чернігів (?). –
Лист чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського
до кийівського митрополита Варлаама Ванатовича.**

«Ясне в Бѣу преосѣщеннїиший архипастиру киевскїй, мнї в Дѣху Сѣом отче и мѣстивий блгодїте-лю.

За учинност блгодїтелскую в визиченю коляс з дому вїшего архиерейского, под час бытия моего в Києві мнї изьявленнїю, премного блгодарствую преосвященству вїшему. Которих коляс я з собою з мнїстира Межигорского не бралем, но своїм до Чернігова поїздом отїхалем и при отїзді моем з обителї Межигорской устне отца архимандрита просилем, потом и чрез писание, дабы тїї коляси дому вашего архиерейского приказал одвезти до Києва, но подобно по се время не отвезени, в мнїстиру Межигорском обрїтаются. Чого ради вторично тепер до мнїстира Межигорского писалем и своїх коной послїалем, что бы тїї коляси зараз были до дому вашего архиерейского перевезени, а что доселї умедлїли там, в мнїстиру Межигорском, за сїе прощєния у вашего преосвященства прошу и мѣтвам сѣым и блгословєнїю архипастирскому мене навсєгда довѣрївши, пребываю.

Ясне в Бгу преосщенства вашего моего в Дху Стом отца и млстивого блгодителя всеусердный бгомолец и слуга Иродион Журавовский смиренный еписк черниговский.

З катедрі єіскп. Чернігівской.

Року 1723, феврал[я] 9».

Адреса: «Ясне в Бгу преосщеннішему его млсти гсїдну отцу Варлааму Ванатовичу, архиеписку киевскому, галицкому и всея Млія Россїи, моему в Духу Стом отцу и млстивішему блгодителю».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 16. Оригінал, завірений печаткою та підписом. Запис: «От преосвященного єіспа черниговского о возвращении колясок подано 1723 февраля 12»).

№ 16

1723, травня 4 (квітня 23). – Прилуки (?). – Розгляд скарги срібранського сотника Антона Троцини.

«Копия.

Року тисяча сімсот двадцят третьего, априля двадцят третьего дня.

Пред нами, Михаїлом Трифановским, протопопом прилуцким, з присутствием его мылосты пна Михайла Григориевича [Огроновича], обозного полку Прилуцкого, Игнатия Лисаневича, презвитера свто – Рождественского прилуцкого, Василия Паскевича, презвитера церкви святителя Николая сорочинского предмского, намисника протопопїи прилуцкой, Алексія Ивановича, Дховного соборного намисництва городского прилуцкого и презвитера дїдовского, Тимофія Завадского, презвитера Завадского, презвитера заїздского, Петра Яснополского, презвитера подолского срібранского, Феодора Магеровского, презвитера сокиринского, Игнатия Андреевича, презвитера голубовского, при бытности Ивана Шикული и сна его Игната Шикулєнка, жителей шиловицких. Прекладал скаргу свою его мылость пн Антон Троцина, сотник срібранский, на честного отца Якова Радионовича, презвитера блотницкого, швагра своего, подавши супплїку в такой міри, же когда он, пн сотник, выходил на службу монаршую в Терек, в року 1722-м, тогда позвавши к себе своїх сестер и иных кровных, между ными ж и отца Якова, швагра своего з его госпожею, а своею родною сестрою, предлагал тое им, понеже правїи я в такую предлежащую дорогу далекую, если хто з межї вас моїх кровных мїет на мнї заводное в чом діло, тепер рачте з мною управитися, чтоб напоюм моеї жены и дітем не было от вас трудноты и препятїя. На якое предложение его, пна сотника, отказали всї сестры и кровные его, же нам нїт жадной от вас обиды и озлобленїя, а особливє отц Яков не только чтоб споминал якую противноты в тое время, но еще обещался во всяких оказїях вспоможенїе ділаты, яко ж в нїкоїх случаях и исполнял свое обещанїе. А когда ехал пн Яким Баласный, брат моеї жоны, з Киева з жоною своею и з дочкою и зятем, тогда моя жена для таких вѣдчных гостей и охоты их просїла в дом нш многих зацных прїятелей и его, отца Якова, з его госпожею, а моею сестрою. Где оные, маленько посїдївши, зачал отц Яков женїи моеї напикратиса всячески досадїтельством, упоминаючися моеї отчїзны себї. Которому люблю жена моя отговорowała так: “Чему ты при моем члвку отчїзны не доправлялся, да в мене при таких гостях упоминаешся и с укорєнїем досаждаеш мнї безпотребно. Да вже я вам без моего члвка жадных грунтов не попуцую, а до того, хвала Бгу, чути, же члвк мой жив, а вы мене за грунта отческіе стали вже турбуваты и напикратиса”. На тое отц Яков мнї отказал: “Тим бо еще измовчуєм, що жив, а як где дїнется, то не только ты, але и діты твої в дворї не всїдят”. Якое досажєнїе и на другїй ден он, отц Яков, женїи моеї ділал, чого и вѣмїстїти невозможно на паперї.

Мы, прето висшеписанные, велїлїсмо по супплїцї пана сотниковой стати отцу Якову Радионовичу пред суд нш Дховный и на супплїку его, пана сотникову, отвітовать и оправдатиса, если уничижал пнї сотникову он, отц Яков, и упоминался грунтов или нїт. Теды отц Яков так отвітную супплїку дал, як и словесно приносил свое оправданїе, же не було такого, мовит, от мене уничиженїя еї мылосты пней сотниковой, як его мылость пн сотник в супплїцї своей на мене предложил и попалда моя при выходї пна сотниковом в Терковский поход не была в дому его мылосты, а о грунтах з оказїи тей, что писано з Глухова з коллегїи Малороссійской, кому в чом от кого діется кривда, мощно своего доходиты, когда еї мылость пнї сотникова рекла: “Чи не хочете и вы нас за отчїзну турбуваты?”, сказал я: “Если не мы, то діты ншы будут вас albo дітей вших турбуваты”. Пн сотник знову твердил, же было и болш досадительных пнїи его от его, отца Иякова, слов, и в таком спору и контроверсий многих, хотїл его мылост пн сотник ставиты свїдок на слухный и документальный довод и за отчїзну свою являл нам мунїмента покойного пана родича своего, якие мїет з уряду срібранского за подпїсом власной его руки и реєстра расходов на потребу родителєй своих, так в живых обрїтавшихся, яко и по смерты на поминок их з власного імїїна своего ложенных, в которых сумми показалося золотых на шєстьсот; он же, пн сотник, благоволил нам при немю, отцу Якову, и его госпожї, а сестрї своей показоваты.

Потом питалїсмо его, отца Якова, по яких крїпостех или легацїях он грунтов отческих у пней сотниковой срібранской упоминался, albo діты его мают упоминатиса. Так отц Яков сказал, же крїпостей иных нїт у мене, тилко моя жена того ж отца и маткї дїтина, якого и он, пн сотник, да он грунтов нам жадных попустит не хочет. На что пн сотник отвітował: “Рад я всїм отческим заровно з вами ділитиса, тилко ж и вы все, що сперва взїялїсте от родителєй моїх попустїте в ровный діл, а к тому и до видатку моего, який я на отца и матку за живота их и по смерты ложиєм, пристанте и послушноты нагородїте мнї”. Что и мы признавали по праву в порядку на лїстї 2 артикулов прав майдебурских написано так: “Если отправленнїи потомки хотїли бы діл імїты (то ест по смерты отца и маткї) все под прїсягою повинны положиты, что взїяли, а все в подїл попустїти”, же наложит так учиниты отцу Якову, если спадков родителєй госпожї своей желает, як пн сотник намінил, по досадах и укорїзнах, aby отводїлся свїдетелмы, если мїет, понеже и тых досад, хотїл ему пн сотник

певними доводити свідателі. Зачим отць Яков не хотячи в болшую трудност и турбацию входить, добровольне склонился перепросити з честными особами его мылосты пѣна сотника и пѣно его и своеручное писание даты их мылостем з выражением ста талярей до катедре свѣто-Софійской киевской штрафом на том, же от сего часу як он сам, отць Яков, так и госпожа его и діти их не повинны будут его мылосты пѣна сотника, пѣнеі его и дітей их вічнымы часи турбовати и втручатися в ґрунта его, пѣна сотникови, отческие и ні в чом иншом в потомние времена не затіваты трудности и не вицнаты жадных заводов и безчестия не важитимется им же сам и господа его и потомки их, так в их пѣна сотника и пѣней сотниковой дому, яко и где колвек в яком случится быты посидіню албо заочне чиниты. Вислухавшы таковой склонности так же соизволил и пѣн сотник отцу Якову дати своеручное писание под штрафом ста талярей до шкатули войсковой, же от сего часу навѣки не мѣет ані сам, ані пѣні его, ані потомки их жадным способом, очевисте и заочне безчестити отца Якова, швагра своего, и гѣбжі его и потомков их. Что когда обидѣ стороны самим skutком исполнили и нас просили о подтверждение тоей и таковое их згоди нѣшим писанием.

Теды мы, склонившыся на прошение их, велѣлисмо писание сие написат, докладаючи однак тое, же кто бы з обоих сторон не мѣл своей чрез писание данной сохраниты не подвижимо ассекураціі, должен будет неопустне выраженный в писмах их штраф, где належит, заплатиты и оно ж подписанием рук нѣших при печати протопопской ствердившы, требующой стороні розказалисмо видаты року и дня више специфікованного.

В подлинном подпис таков:

Михаїл Трифановский, протопоп прилуцкий.

Михайло Григориев, обозный полковый прилуцкий.

Иер. Игнатий Лисаневич, презвитер свѣторождественский прилуцкий.

Иер. Василий Паскевич, прот. прилуцкий намісник.

Иер. Алексий Иоанович дѣдовский, дховный уѣзду прилуцкого.

Иерей Тимофій Завадский, презвитер заїзский.

Иерей Игнатий Андреевич, презвитер голубовский».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 2–7. Тогочасна копія. Внизу документа намальоване коло, всередині напис: «Місто печати»).

№ 17

1723, травня 9 (квітня 28). – Покаянный лист о. Якова Родионовича щодо справи сотника Антона Троцини.

«Копія.

Року 1723, априля 28 дня.

Я, Яков Радионович, презвитер церкви блотницкой храма свѣтия Живоначалниа Троицы, сознаю сею от мене добровольне данною картою до рук его мылосты пѣну Антону Троцині, сотникові срібранскому, швагрови своему, тепер и в потомние часи, кому она явлена будет, з дховних и мирских властей, что въже я, так сам из сожителницею моею, яко и діти мої не повинны его мылосты пѣна сотника, пѣней его и дітей их вічнымы часи не зачепаты и не затіваты жадной трудности в позние времена упоминаючися, в отческие его мылосты пѣна сотника ґрунта, за якие я з подпилосты моей без бытности его мылосты пѣна сотника наражался и упоминался неналежае в пѣнеі его, когда он пѣн сотник был прошлого 1722 року на службі его императорского свѣщнішого величества в поході под Терком, за которое теды мое преступление, будучи нам пред судом дховным в отца протопопи нѣшего прилуцкого з присутствием его мылосты пѣна Михаїла Григориевича [Огроновича], обозного полкового прилуцкого, сталося так же я за тое поползновене перепросилем так его мылост пана сотника, яко и пѣнію его, и вже от сего часу неповинен я сам, сожителница моя и діти нѣши ні в чом их пѣна сотника, пѣнію и дітей их за отческие ґрунта турбоваты и затіваты болшой трудности, под зарукою талярей ста на катедру архиеписпїи Киевской свѣто-Софійскую, яко особливе нікогда, в очи и за очи их имя поношати и уничижаты не повинны будет, но желаем Бжїім мылосердіем по прежнему любовне во всяко приязны зоставет, що для ліпшой віри и твердосты даю сие моей власной руки подписа писание року и дня вишеписанного.

В подлинном подпис таков:

Яков Радионович, презвитер блотницкый.

Густинского писар».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 8–9. Оригінал).

№ 18

1727, грудня 4 (листопада 23). – Покаянный лист о. Якова Родионовича щодо справи сотника Антона Троцини.

«Копія.

1727 году, ноемвриа 27 дня.

Я, Яков Радионович, презвитер села Блотницы (с. Болотница Талалаївського, тепер Прилуцького р-ну Чернігівської області – Ю.М., І.Т.) еще в прошедшем 1723-м году дал его мылосты пѣну Антону Троцині, сотникові срібранскому, по вині моей тогда бывшей таковое, под зарукою талярей ста на власт катедральную писание, что послѣ того моего доволного дому его млсты непотребными словами так в упоминачию ся отческих ґрунтов, яко и в словах неналежах, нікогда недоговариваты и не проступуаты, а нѣи в року 1727 августа 18 дня, когда его мылост пѣн сотник срібранский за общим Малой Россїи благополезным интересом обрѣтался на врученной коммїсіи в царствующем Санкт Пітербургі посланником, я будучи в домі его весма подпильи, не відаю что ділал и что говорил, той то по челобитію его мылосты и пѣнеі его тепер услышавшы мої непотребные слова, же пѣно сотникову

озивал нечестно, в том яко не помню, так такие слова касую, вовся и в сім обявляю что оние з великой подпильности моей и безпамятного вихватили ся хмелю. А впред его мылости самого пня его и всіх чад их, так я сам, сожителница моя и діты Їши не повинны и не міют нікогда, ні в чом, ні за що, ані за ґрунта отческие, ані за що инное и наименше домовляты и договаривать и ділом вщинать, а буде я и домашние мої еще впред по двокротных сих писменных асекурациях, в чом и наименшом учнем его мылости пну сотнику и дому его наприкраться, и честь их хочай заочне уменшаты. За таке непостоянство покладаю на Дховную власт штрафа сто рублей и сие в лучшую вірность и кріпчайшее подтверждение собственною моею рукою подписую.

Яков Радионов, презвитер блотницкий

Того ж году и числа данное сие писание его мылости пну сотникові срібранскому пну Антону Троцині от отца Якова, свщеника блотницкого, и намісника срібранского з обоіх сторон, яко по писменном челобитію за відомом Їшим учинившоеся презентовано нам, суду Дховному, лицам ныже подписанным, якого добровольного их мылостей примиріа и згоднаго контракту будучи мы свідомы, по обопольному на той заруці на неустоявшо прошенію подписуемъс руками. Року и дня вишеписанных.

Игнатий Лисаневич, протопоп прилуцкий

Намісник прилуцкий Василий Паскевич».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 8–9. Оригінал. Під текстом документа намальовано коло, всередині якого запис: «Місто печати». На сторінках 2–9 внизу підписано: «С подлинных писал и сводил мїстря Густинского писар Пантелеймон Трояновскій»).

№ 19

1723, червня 11 (травня 31). – «Мніние» ігумена

Свято-Михїйлївського Видубицького монастиря Тимофія щодо справи сотника Антона Троцины.

«О ділі пана сотника сребранского Антонія Троцины з отцем намісником сребранским же Яковом блотницким імїющомся мніние мое приложено к вершенію оноґо заводу.

1. Виноват в том отец намісник сребранский, что такими словами пана сотника обезчестил, же денґы атаманом легование потахловал (!) сотник. В том терміні тахлованню включается імпліта воровство: от такого тахлованія пан сотник очищается свідѣтельствами, при розиску явленными и сказками от ктиторей сообщенными, к слѣдствию о принятіи денґ на церкви атаманом легованных. За тое безчестіе бѣц намісник должен пану сотнику нагородит честь денежно по статі гѣдревой, разсуждая ранґ сотничий против другаго чина, в статях положенного. Или буде не де[не]жно, то должен такую карту бѣц намісник дасть за своею рукою пану сотнику, что в том тахлованню пана сотника напрасно без всякого слушного доводу оболгал и тая карта может быть за безчестіе тахлованія в награждение чести пана сотника.

2. Виноват бѣц намісник, в том числі и презвитер рашевский (с. *Рашівка Гадяцького р-ну* – Ю.М., І.Т.), что по своїм рукоданным роспискам не устоявше, дерзнули безчестить пана сотника. За тую выну уплатить все показанное денежно на персоны изображение, как в своїх писмах заручных сами одолжилися. А что на архипастирскую персону написали денежную облігацию в своїх тіх сказках как мні видится, что будто написано, то чтоб от других не произийшло какое наріканіе, те денґы не на архиерея Бжґя, но на школы взять у подписовавшихся на своїх писмах.

3. Виноват бѣц намісник в том, что писмо тое, которое от покойного родича пана сотника писано до матки его сотничой Соломоніи характером Мойсія, черніговского жителя, тепер бунчукового товариша, и подписом его ж, пана Троцины старого, назвал фалшивым писмом. На тое пан сотник вивод дал писмами от знатных персон двоіх черніговских, к нему писанными, что тое писмо писаное власною рукою пана Мойсія, потому не ест фалшивое. Подписанное же рукою отческою, как сам пан сотник совістно сознает. За тое бѣц намісник, що коштует без излишества посилиць пана сотника до Чернігова по оние свідѣтельства, должен нагородить денежно пану сотнику.

4. Оѣц намісник ложно сознал на пана сотника тое, что зараз де самовольно завладѣл гаем. По многих бо годѣх в походах разных отправленных, пан сотник справивши колокол за свої денґы по настоящей цені при розиску показанной завладѣл означенным гаем. За тое отцу наміснику неправду сознавшему толко седмиць не облачатися в фелонь к совершению бжественной литурґіи, сколько пан сотник числом годов в походах разных бавился, не владѣючи гаем по тое время как купил колокол до церкви и в ту пору завладѣл гаем пан сотник.

5. За тое, что бѣц намісник пана сотника назвал старою злобою и по килка раз повторив тое слово, что бодай був згинув, згинув в походѣ, должен з честными двома иереами перепросить и получить прощенье у сотника з тим предложением, что тие слова сказивал по злобі и впред не будет никакими ругат словами. На том бѣц намісник дал бы пану сотнику своеручную подпіску.

Киевовидубицкий ігумен Тимофей сїи мніния писал и подписался».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 4–5).

№ 20

1723, червня 11 (травня 31). – Київ. –

«Доношение» консисторському суду.

«В суд осцненного консистору архієпископії Киевской всепокорнїйшее доношение.

Року 1723.

Когда пн Антон Троцина, сотник срібранский, пришов з низового походу Терковского в дом, в той час, прочитавши духовницю покойного Григорія Яременка, атамана срібранского, дядка моего, перед дядиною и передо мною, сказал Грицисі: “Ест у небожника Григорого в селі на канавці в зем-

лі гроши. За якіе казал, викопавши купити дзвон до церкви Никоновской, толко же тепер того члвіка не маш в дому, который о тих грошах, где закопани, знает, мусите заждати". А когда Дацко Шепеленко з ярмарку з слободских городов приехал, то пн сотник того Дацка прислал з ураду срібранского в село Никоновку, где при Григорого жені, а моей дяддиной, також при двох чужих члвіках, которіі і той час в дворі були, а именно Михайлу Козину, Карпу Костюченку (тилко ж тих людей розищики пред себе не веліли зискovati, а мене одного написали в розиску) викопали гроши в горщику под повіто край ступи. И тие гроши зараз взяла в припол моя дядина и на решеті перечищала. А когда тие гроши перечищение лічили, то було их всіх сто талярій, между которыми били таляри битіі, тинфи, орти, шостаки, шаги и чехи. Якие гроши з Дацком зараз дядина моя и зо мною повезли в Срібное до пна сотника, которие знову пн сотник веліл лічити. А когда перелічили, то пн сотник веліл до спрату взяти Дацкови, заки дзвон купится, а в ярмарку прилуцком о стом Димитрії прислан дзвон з Києва от пана Леонтия дзвонника, який там же в Прилуці важили и было в нем ваги пят каменей з лишком. За який Дацко заплатил 340 золот[их]. Также и тие гроши, которіі в комнаті вмісті були закопани в горщику, викопал тот же Дацко при міні и при атаману городовом Хвисаку и при тому господару, хто в той хаті в той час жил Кирику Кривенку, яких было 120 зол[отих] и з тих грошій сто золотих. Я по приказу дядиной атamana, жеби его допросил; и пн атаман, зискавши его, прилюдне в домі пна полковника полтавского допрашовал. Которий сказал, же дядині вашей, хоч я в той час як Грицко вмер, и служил, однак з дядиною ніяких грошей не справовал и правити не ездил, на чом и присягти хотів. О чом и лист от того атamana жуковського мні во свідителство даван, який порукою, жеби до окончания діла нікуда з Жуков не ездил.

О сем всепокорнійше доносит козак сотні Срібранской Семен Тимошенко, а вмісто его, неграмотного, по его прошенію Никола Брущенко, козак сотні Красноколядинской, подписался».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 3. Оригінал).

№ 21

1723, червня 11 (травня 31). – Київ. –

Свідчення коропського намісника о. Якова Павловича консисторському суду.

«Року 1723 мая 31.

Я, иерей Ияков Павлович, намістник коропскій, даю сию сказку на себе, иж по доношению отца Феодора, бывшего вікарим моим, в инних интересах его доносил преосщенному архиерею он же, вікарій, аки бы я говорил хулние слова на его архипастырство консистору. Чого не вим, ниже в помишленіи моем было, а что говорил, тое пред судом консисторским признаем, а будет ли что инное якое хульное и противное и его архипастырству слово глаголал и при которых свідителей, повинен буду штрафу. А что пн Забіла в своих писаниях на мене доносит, тое з своей вражды творит, вина таковая: церков он иміет на воротах в своем дому и я сказал, что по регламенту тая церков разорится. И за то он, п. Забіла, на меня гнівается. Клеветник же и неправедный донощик и турбатор преосщеннаго архиерея и освщенного суда консисторского отвѣт да отдат против его ж доношения. О сем неотлагателно прошу.

Иерей Ияков Павлович, намістник короповскій, руку подписую».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 34. Оригінал. Запис на звороті: «1723 июня д. 6 сказка намісника коропского Якова Павловича»).

№ 22

1723, червня 16 (5). – Київ. –

Свідчення коропського намісника о. Якова Павловича консисторському суду.

«1723 году мѣсяця июня 5 дня.

Аз, нижеименованный, даю во извѣстие сию мою сказку щеннодховному суду консисторскому архиепкпії киевской и галицкой в том, иж доносил на мене, ниж поменного, поп Феодор Хейло села Очкина (*Очкине Шосткинського р-ну – Ю.М., І.Т.*) пред судом щенного консистору, же якобы я противу архипастырской стѣны чести нікакиес неудобные и его преосщенству противные говорил словеса. На что совістію иерейства моего обявзуюся и да чюжден буду литургисания, а поменного Хейла пред судом дховного консистору явилось непр[а]в[е]дное и ложное доношение. А буди яки донощик донесет на мене о поменном преосщенного архиерея ѿшего безсчестном поношении, готов я быти противу отвѣта доносителя. А для лучшаго віроятія собственною моею рукою подписуюся.

Дана в катедрі Стософійской року и дня вышъписанного.

Иерей Ияков Павлович, намістник короповскій, руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 27. Автограф. Запис на звороті: «1723 июня д. 6 сказка намісника короповского Якова Павловича»).

№ 23

1723, червня 28 (17). – Київ. – «Сказка» о. Григорія.

«Року 1723 мѣсяця июня 17 числа.

Я, ниже именованный иерей села Сергиевки, протопопий прилуцкой, получилем бил блгословенный патент от ясне в Богу преосѣщенства вѣшого и с которым то я блгословением и поехал бил ку дому своему. Приехавши я на мост до циловалника, пошел платити. Заплативши я оному циловалнику, поведено мене до иного офицера, который спитовал: “Зачим и откуда едеш?”. От которого я, повернувшись до воза своего, отехал оттуду мало и огляділс возі своему, аж немає ящика, в котором бил патент и дві книжки. И учинилем там опит об оном ящику, которого и не опиталем. Що я истинноу совѣстию сие доношу. Аще би я сие не по истинні доносил, дабы я не сподобился во втором пришествии пред нелицемірим судиею стати

Иерей Григорий Дацевич».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 25. Оригінал. Запис на звороті: «1723 июня д. 23 сказка попа села Сергіевки Григория Дацевича, который просит о патент, поневаж перводанный его патент украдено»).

№ 24

1723 (?), липня 8 (червня 27). – Чолобитна о. Корнилія.

«Ясне в Бгѹ преосвещенный мосце пане пастир, нам премилстивіши(й) пане и великий добродѣю.

В нынѣшнем [1]723-м году, в маи мѣсе бил целом я, богомолецъ ваш, а в Киеве, в котедре Сѣо Софи[й]ской вашам преосвещенству подал суплику в отчаю (?) светле[й]шаго князя села Ша[ли]гина на троецкого попа Ивана да на брата его, Харисанфа, в бое (?) Глинѣской пустини монаха, в грабеже и лаshade и в стерателско(?) рухльиди битья (?) и книг, и за то страител ерманых Карнилий на него, попа Ивана, и на брата ево, Харисанфа, в суплики своей написал все напрасно (погаваря напрасно) и пога[ва]ря с ним, попом Иваном, да з братом его, Харисанфом, поговоря промеж себе полюбовна, пом[и]рилис, а впред мне строитель иерѣмонаху Карнилия на него, попа Ивана, и на брата ево, Харисанфа, по той суплики в лаshade и в рухльиди и протчем не бит челом и никакими денг(?) не взыскавать. Всемилистивіши наш преосвещен[...] архипастыр, повелите сию нашу мируку челобитную в котедре Свето Софийск[о]й (...)»* принять и в митрику записать.

Вашего архипастирского блгословение просечи, нижайший бо[го]молиц Глинской пустони строител, иеромонах Корнилий, подписуюся своею рукою.

При сему писме мирово челобитной я, козинской (...)»* поп Григорей свидетелем был и руку приложил.

При сей мировой челобитной сториковѣской поп Георгий Филипов, свидетелем был и руку приложил.

Подлинна повинная Корнилия, строителя пустини Глинской, поданная преже росправи Ивану, попу шальегинскому, Сѣо-троецкому, подано 1723, июня 27».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 32–32 зв.).

№ 25

1723, жовтня 29 (18). – Нові Млини. –

Випис із міських книг про кримінальну справу.

«Копия.

Выпись з книг черных міских новомлинских.

Року тысяча сімсот двадцят третого. Мѣсяца октоврия 18 дня.

На ратуш міській новомлинский, пред нас, урядников, Ивана Троцкого, на тот час наказного сотника, Ивана Василиевича, атамана городского, Леонтия Марковича, войта, Ивана Антоновича, бурмистра, пришедши Василь Котляр, мещанин и обыватель пѣш новомлинский, освѣдчал ставшоеся вчерашнего вечера дочери его, дѣвчинѣ именем Наталіи, возрастом тринадцатолѣтней смертное убийство в такой способ: пошла она з дому его якобы перед вечернею против череды. Которой не дождавшись до смерку в дом возвращения, стали по слѣду искати и знайшли в его ж Василевом особном дворѣ пустом под містом, над ровом стоячом, в колодезі убитую и утопленную Бгѣвѣсть от кого. Толо пороковал на ніякуюс дѣвку Мелашку Кравцовну, з Батурина зайшлую, для того, же в его, Василя, недель сколько промешкавши, одишла была и потоль в Новых Млинах теньлася, поколь дочер его убита, а потом невідомо где з города поділася, любо много еі искали.

Сего ж октября 30-го дня, взыскавши туу дѣвку Мелашку Кравцовну з Батурина и засѣвши в ратушу урядовне при бытности пѣна Василя, Артема Тихулского, Хома Тихулского зятя, когда о вышшеписанном дочери Василевой убийствѣ допрошували. Теди оная Кравцовна добровольне повинилася, же сама причиноу ест тоей смерти и от приходу своего в Новие Млины аж до самого убийства подробну сказовала:

Зайшедши (мовит) я в Новые Млины з Батурина до Василя Котляра, прожила в него недель трох не наймаючися и як отходила от него, жена Василева при отходѣ дала мнѣ шагов чѣтиры за тое послушание и йдучи я отселѣ в Батури, ночовала тут же в Карпа Лажченка, а на завтрое знову к Василю в дом наворачнулася и просила жены его, жебы мене наняла в себе, якая не приняла и я пошла в Батурин. И там в Троцка Кондратенка, зятя своего, одну ноч переночовала, где взыскавши мене пѣн сотник тамошний пред себе, приказал абы я в городѣ их не была, бо перед тим шкоды там починила злодійством и я знову пришла в Новие Млины до попа троецкого, який хотѣл, абым в него найнялася. Тилко ж я и там гривну грошей зворовавши, першої ж ночи одишла тайно и пришедши в дом Василя Котляра на гору хатнюю злізла и лежала день и ноч, а ніхто о мнѣ не відал. В четверток вранці скоро я с тоей гори в сінци спустилася. Почувши мене, жена Василева первой спитала: “Хто ест в

сінцах?”, потом вышедши, говорит мні “Зачим пришла?”. Я сказала будто прислана хормы (!) свічарской от Петрихи козацкой позичити. Она отказавши: “Не маш”, отправила мене и я через той день четвертковый всода по місту ходила. А перед вечернею пришла в двор того ж Василия особый пустый и обачивши з двора дочер Василеву, самую мимо двор против череды идучую, кликнула к себѣ по имени. Якая ставши, питает мене: “Що ты тут діеш?”. Я отказала: “Ріпу ім, ходи ты ко мні”. Она як пришла, увоили з нею в хату пустую и їли морков, далій, нарвавши там же на в городі ріпы, сіли їсти на горбу под сінцями и под той час закомившися я на манисто, на шії дочери Василевой будучое каралевое, запалилася злым наваждением и один шнур каралиов болших, якбы з прозбою зняла з неї. А затым не утолившись, и для осталного маниста чотирох шнуров попроварила еї к колодязю, там же на огороді будучом, будто ног мити и подлі колодезя, насилно зорвавши з еї манисто, самую в плечи вдарила и упихнула в колодезь. Якая тилко голосу спустила “Ой лихо ж мині”, а я зараз стала бити цебрином зводовым, поколь она прибита потонула и для того мовит, от мене к дому покойная не спішилас, що я виділа хлопця их, к череді идучого, и еї упевнила тым, жебы забавилась в досмерку. По вкончено же того убийства пошла я з манистом от колодезя чрез огород и выбравшись на улицу, ишла до фолварков и ночовала, уприсившись у Павлихи Бокієнковой, сказала будто иду з Головенки до Подгрушного служити, а на завтрое в пятницю еще в місто воруалась. Того часу по покойной звонено по црквам и, купивши калач, пошла з Новых Млинов мановцем мимо Обмачев на Батурич, а оттоль зайшла в Поповку и там побувши мало у попа, знову назад в Батурич повернулася к зятєви своему, любо и чула, же мене ищакот. И зять мой отпровадил мене до уряду тамошнего и задержал мене, поколь зыскали до Новых Млинов. А дівка ся злочинца от роду своего в двадцати літах знайдується. Сия описавши, предлагаем премудрому разсмотрению и високому разсуждению.

Діялося в Новых Млинах року и дня вишписанных.

А такая инквизиция отослана и в Ніжин до бывшего полковника ніжинского Петра Петровича Толстого, при листі от вишей писанного уряду».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 41–42. Тогочасна копія).

№ 26

1723, жовтня 27 (16). – Київ. –

Лист київського митрополита Варлама Ванатовича.

«Варлаам Ванатович, млістю Бжиєю православный архиепископ киевский, галицкий и Малия Росий.

Всім приемлющим, чтущим и слушающим писание сие, благочестивим Цркви стия восточния православного кафолическия и нашего смирения в Дху Стом благопослушным стном Бжия благословения при молитвах наших архиерейских, желающе извѣстно творим, иж прибувшие в катедру нашу архиепископскую сто-Софійскую киевскую от хрстолубиваго братства греческого ніжинского висланные братчики, иміющие свою тамо цркв во имя стога архистратига Хрва Михаїла, отдавна созданную, презентовали нашей мірности промоційшую себѣ данную его императорского величества на волноты свої жалованную грамоту, також де и прежде бывших антецессоров наших, преосвященных архиепископов и митрополитов киевских блгословенные патенти, благословляющие им при црквы стога архистратига Михаїла и всіх стих, иміты союз дховный братолюбный, црквного братства, со належитостю вічною, присутивною и послушательною ни до кого инного, токмо до православного пртла сто софійского киевского. Да и инние архиереї никие же, паче же греческие и прочие странствующие и приезжающие в Ніжин, ни единого властительскаго діла иміют до црквы їх греческия. Також де и отц протопоп ніжинский, но оны самы братство их црквное да завідуєт црквы своея всяким благочестием, добрыми ея, к грунтами и приходами надлежащими, со усердным тицанием о црквном чину, благоліпії и дшеспасителном украшеніи пекущєся о том своем завідованию, данному же инному отвіт дают. Токмо киевской катедри митрополитанскому прстолу и от того самого по благословению вся блага тамо да творит, презвитера же до црквы своей греческой благоразумнаго и бгоубогодного по своему общему совѣту в язѣци греческом искусна да иміют, мзду же и препитание ему, кромѣ отвладіния его црквию и от своего братского общаго собрания да обмислили б и постановили. Которие антецессоров мірности наша преосвященных архиепископов и митрополитов киевских и смирение наше блгословительные и подтврждающие крѣпости их, патенти за важние имущє на прошение тщательное всего хрстолубиваго братства стомихайловского греческого ніжинского сим катедралим писанием ствержаем, конфірмуєм и благословляем, всім обичным их уставом быть попрежнему. А до црквы их греческой купці греческіи не токмо живуцїи в Ніжині, но и на время приходящїи иноземнии того ж языка, яко же и волоскии, знаменитїи в купечествѣ греческий язык уміюцїи и за греков почитающїися, дабы в тожде братство вписующєся належали. Тако во участїи стин црквных, во еже бы в том священныцы парохияльніи ніжинскїи, в которых парохиях таковыи странствующїи греческіи купци пристанище себѣ обрацут, препоны не творили. Сицевое и бгоубогодное братолюбия црквного, желание просительное мы, пастир, от того благочестивого братства греческого ніжинского приемше на все то, еже ко умножению хвали Бжия, и ко спасению члвчскому ест полезно, по должности попечения нашего о благостроєнии церковным соизволяем и братство им духовное содержати при црквы греческой оное ніжинской не рады временного их прибития, но ради стяжания вічнаго спсєния блгословляем, приемлюще оное братство з призволением на всі их требованя вишеописаннєх в наше и стое духовное присвоєние и защищєние. Дабы належало вічїстї не до инной власти духовной во всіх ділах црквových, токмо до самого престола православного сто Софійскаго киевскаго с послушанием своїм совершенным и по силѣ помоществованиєм ему благоприятным дшеспасителным. Таковому же нашему сего бгоубогодного братства поставленію аще бы ся кто противил, грядет гнів Бжїи на того сына (?) противления и неблагословєние

клятвенное; повинующим же ся сѣном послушания бѣгословение Бжїе и наше архиерейское буди буди.

Дан з катедры сѣо Софїйскія киевскія.

Року 1723 октобра 16 д.

На копїі тако: Вишшеименованный архієпскп киевскій, рукою власною».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Арк. 20–21. Тогочасна копія).

№ 27

1729, вересня 10 (серпня 29). – Глухів. – Купча.

«Року 1729 мѣся августа 29 дня.

Пред нами, старшиною воронїжской, на сей картї подписанною, ставши Григорий Пішовец, знатний козак сотні Воронїжской, объявил, что сего ж 1729 году мѣся июня 4 д. купил от Варвари Коваловской Иосифой Романовичовой, перед сим воронїжской, а тепер обивателки олшанской, гай еї власний по легації покойному мужові еї в свекра пѣна Романа Лазаревича доставшиися, на урочищи, прозиваемом Полевичах, за селом Локотками, з двох сторон помеж войсковыми сіножатми полевичкими, с третей стороны от чернецкого через шлях, а з четвертой от жителя локотковского, прозиваемого Колодки, ровом оточений, купно з плечем в селі Локотках лежащим, з одной стороны пѣней гетмановой бывшой, а з другой стороны шлях у коловорот идучи на пробитой улицы недалеко от церкви, за готовую и певную сумму грошей рублей за сорок сім. А тепер тот гай со всіми прописанными локотковскими плечем и хатками продаем в совокупленїи до тих же войсковых полевичких сіножатей за такую ж сумму готовых грошей, як и я далем, и во вѣчное владѣние войсковой енеральной артилерїи сеюю моею купчою ствержаю. Що и ми, старшина воронїжская, от его, Григория Пішовця, вслушавши, яко ему, Григорию, данную купчую от помянутой Варвари велможному-его милости пѣну Якову Лизогубу, обозному войсковому енеральному, отдали, так и сим листом добровольную продажу и куплю ствержаем року и дня вишеписанного.

В подлинном подпис таков:

Кирило Слабїй, атаман городовий воронїжскій.

Григорий Яковлев, войт воронїжскій.

Гаврило Финицкїй, бурмистр воронїжскій.

Воронїжскій писар Иван Никитов».

(ВР БІАН. № 261. Т. 2. Арк. 141. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано три кола, всередині яких написано відповідно: «місто печати міської воронїжской», «місто печати атамана воронїжского», «місто печати войта воронїжского»).

№ 28

1729 р. – Реєстр речей, «пограбленных» з наказу архієпископа Іродіона

у козаков с. Ушні, Богданенка (?).

«Сверил канцелярист Григорий Максимович

Мы видели быт пана, взглянем на быт зажиточного козака.

Ржи 110 коп; волов 6; коней 2; винокуренный котел; жита 16 осмачок; гречки 17 осмачок; овса 13 осмачок проса 3 четверика; ячменю четвериков 6; гороху 2 четверика; муки ржаной 2 осмачки; гречаной 4 четверика; круп ячных ½ четверика; сал кабанних 8; сукна свѣтлого неваленного 100 локтив; снасти плуговой на 3 плуга; борон 2; сошников 3 пары; сох пять; шкур яловых чыньных 13; рымарских 2; возов воловых 5; конных 4; всю к ним сбрую; серпов 4; сокир зализа шин три; батогах железных 2; свердлов 4; чобут новых 4; прышов 11 пар; рукавиць 5 пар; лантухов 5; михов 15; кужелью повисом 5; конопель повисом 8; лиону 5 клубков портных; валовых 8, закочы 15 са(...)* стуг 6; кадовбов 20; ночов 4; ковшув 5; дижу пекальную; ягнят 15; куз 10; свиней 13; порсят 20; мысок деревяных 10; глыняных 15; овец старых 30; вовны 30 рун; поярковой 15; кожухов 6; свѣт 6; убраня сукнового 5; курей 50; мазньць 2; хату з синьмы; синей лучыны 4 воза; дерево на клуню; дров 30 возов; осей 15; пудкув 6 пар; свинцю 1 фунт; ножиць кравецкіе; молоткув 3; шваек 2; бычов коломиских 2; ярем 4; тертьць 50; дошок смоловых 40; лав 2; талирок 20; ложок 50; собак 3; выл 50; грабель 15; лопатню, горшкув 50, решето, оглобель 10, драни повкопы; лыка на 4 возы; пудусков на 2 возы; сад спустошылы; лозу вырубалы.

Подобным образом он в 1729 году ограбил 5 семейств козаках».

(ІР НБУВ. Ф. І. Од. зб. 56728. Арк. 438 зв.–439. Оригінал).

№ 29

1731, жовтня 15 (4). – Нові Млини. –

Розгляд скарги Марїі Котляр.

«Року тысяча сімьсот тридцять первого, мѣся октоврия четвертого дня.

На урядї ішем міском новомлинском предо мною, Иваном Шишкевичем, сотником, Леонтием Метелским, атаманом городовым, Алексієм Филиповым, войтом, Иваном Антоновым, бурмистром, прекладала Мария Василиха Котлярка, жителька новомлинская, иж дівка Мелашка Кравцовна з Батурина в Новіе Млины еще в 1723-м году зайшлася. В тоє время забойство и утопление смертное еї, Василихи, дочерї в тринадцати літех учинила и в том же вышпиписанном году без всякой сатисфакції и разсуждения з ратуша новомлинского злодійственным своім обычаем увойшла, а тепер в селі Білагородки, маетности мїстр сѣо Софїйского киевского за мужем Лукьяном найдуючаяся. И по занесенню жалобы еї ж, Василихи, в консистор сѣо Софїйскій за убійство тоє в вязенню нїи застане. Тилко ж за вымовою оной же будто она в тот час бісноватая была, да к тому ж еще и инквизиції оная Василиха записанної на урядї новомлинском во свідїтельство не имїет, не учиненно сатисфак-

ції. Прето просила нас, уряду, дабы мы выписавши з книг міських инквізицію забойства онаго и свидѣтельство тых жен, на которых помянутая Кравцовна вимовляючися в своем убойствѣ зсилалася, же будто она в тое время бісноватая была, видали, якие за призыватем на ратуш пред уряд совѣстно сознали, а именно: Алексіѣха Носалка Ратушная того часу застаючая, жителка новомлинская, же ложно на себе сказует во время учиненного убийства от неї нѣкоторое бісовское нахождение, же будто и дѣтей в ратушу єї, Ратушной, же перепужала, в какой и дѣтей не имѣлось, которая при разуміи совершенном застаючи, не токмо з своей доброй волі такое убийство зділала, але еще оной же Ратушной и чоботы, втікаючи, вворовала.

Другая Уляна Трохимиха, жителка ж новомлинская ж, жившая во время службы єї, Мелашки, в отца Афанасія, сценника корінского, сознала, же при цілом здоровю своем чрез тры года оная там служила. Теди сему єї прошенію давши містце, а відаючи об оном неуконченном смертном убийствію дочери Василихи от означенной убийцы, велілисмо выписать з книг черных міських вышше спеціфікованную инквізицію з свидѣтельством вышписанных для відома, куда надлежить, и в учиненно розправы з Мелашки (за которою як во время того убийства смертного, так и тепер, немало худобы своей Василиха поронила), обявляем и за руками ѣшими при печати сотницкой и городской выдаем року и дня вышписанных.

В подлинном подпись рук:

Иван Шишкевич, сотник новомлинский.

Леонтьй Мителский, атаман город[овый].

Алексій Филипов, вoit городовый.

Иван Антонов, бурмистр міський.

Иван Михайловский, писар».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 597. Тогочасна копія. Наприкінці документа намальовано два кола, в середині яких відповідно написано: «печат сотницкая», «печат уряду новомлинского»).

№ 30

1735, вересня 6 (серпня 26). – Київ. –

Лист київського митрополита Рафаїла Заборовського ігумену Густинського монастиря.

«Пречестный игумен мѣстря Густинского, нам в Дѣху Сѣом блгопослушный сѣн.

По указу нашему архиерейскому прошедшаго июлия 30 дня писал до пречестности вѣшой всечестный шафар катедры ншей иеромонах Пахомий Вітвіцкій, дабы пречестность вша прислал какого законника мѣстря вѣшого Густинского в катедру ѣшу для отобрания денег за двор ваш мѣстрский, на Подолі стоячий (о чем пречестности вашей оним шафарем з відомом нашим прежде уже уговор состоялся словесный и писменный) только ж на тое всечестнаго шафара катедры нашей писание никакова от пречестности вѣшой отвѣтствия не учиненно. Того ради пречестности вашей по полученіи сего писания нашего какого повѣреннаго з монахов мѣстря вѣшого прислать не в продолженіи времени с крѣпостмы и с подлинною купчею на тот двор в мѣстр ваш Густинский, з Пустино-Николаевского мѣстря выданными, на владѣние того двора, в катедру ѣшу Киевософійскую и за отобранием тѣх крѣпостнѣй тому повѣренному вѣшему половина денег, от вас на тот двор вилуженных, таперича отданна будет, а другая половина в будущем 1736-м годі в февралі средних чисел отдана будет непременно в мѣстр вѣш Густинский с принятѣм обысторонних квѣтанцій. О сем пречестности вѣшей предложив Бжїе блгословение и наше архиерейские препосилаем пречестности вѣшей со всею братією пребываю.

Київ 1735 года августа 26 дня.

Пречестности вѣшей доброжелательный пастир смиренный Рафаїл, архіепсѣп киевский».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 739. Оригінал. Внизу документа запис: «1735 года сентября 30 д. полу-чен»).

№ 31

30-ті (?) роки XVIII ст. – Реєстр монастирів Ніжинського полку, в які були надіслані друковані укази.

«Видіние

коликое число в репартицію козелецкую посылается печатных отпуцении вин указов.

В монастир мужеский и дѣвичий козелецкие, також протопопию и наміснию остерскую – 1

В монастирѣ ніжинские мужский и дѣвичий, також в протопопию ніжинскую – 1

В монастирѣ мужский Максаковский и дѣвичий новомлинский, да в протопопию борзенскую – 1

В монастир батуринский протопопию батуринскую – 1

В протопопию кролевецкую – 1

В монастирѣ Гамаліївский, глуховский Петропавловский, дѣвичий глуховский, також в протопопию глуховскую – 1

Итого всѣх – 6

Канцелярист Петро Полянский».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 576).

№ 32

1750, вересня 13 (2). – Батурин. –

«Доношение» батуринської сотенної канцелярії.

«В сотенную батуринскую канцелярию доношение.

1750 году сентября 2 д. атаман рибалок Матвій Будин, рибалки Кирило Харченко, Василь Харченко (*останні два слова написані двічі – Ю.М., І.Т.*), Микита Будин, Роман Нагибенко, Мойсій Пугач, Левко Мунка с товарищи сотенной батуринской канцелярии сказали: Відають они как еще и занытие гетмана гетман Скоропадский озера при рекі Сейму под Батурином озера на его гетманских тонях знайдовались начав з гори Сейму от села Мелні первое озеро Котелня, другое Великое Вирище, в нем тоня Ліповое, другая тоня Сеймище, третое озеро Лаходи ополу (?) уступ Печиско, четвертое озеро Просторая, пятое Бубенная з річкою, шестое озеро Гунчая, в нем прислушает тоня Кунин, семое озеро Ковилная при нем тоня Сеймище, осмое Становое, девятое близ греблі Батуринской Поповка. Кої озера как из-за гетмана Скоропадскаго с волостю Батуринскою отдани князю Меншикову, а из-за князя вскорі описана на ея императорское величество, всегда хожовали, не зачепая других озер(...)*ного торгу на откупу до 740 году. А в 740 присланный генерал-майор де Вейсбах директором в Малую Россию маестностям, вишеписаним озерамы и другие издавна волние річки и озера при Батурині, в откуп на болшой цені запродад, а именно річку под самою горою Гнилицю и Сеймище, другая річка к Гончаровки Шовковица, третья річка за Сеймом Подгородище, и к оной присовокуплено над самим Сеймом Перевозное и Густатним (?). И что в сей сказки сказали праведно о том и подписались.

На копії підписано: в подлинном тако: К сей сказки вмісто атамана рибалского Матвія Будана и показанных товарищей неграмотных по их прошению козак житель батуринский Данило Колосовский руку приложил.

Свідітельствовав войсковий канцелярист Василь Петрашевич.

(ІР НБУВ. Ф. І. № 57842. Арк. 100. Тогочасна копія).

№ 33

1750, вересня 12 (1). – Батурин. –

«Доношение» батуринської сотенної канцелярії.

«С копії копия. В сотенную батуринскую канцелярию доношение.

Понеже імію (...) при рекі Сейму под городом Батурином озера, начав вгори Сейму от села Мелні: первое озеро Котелня, другое Великое Вирище в нем тоня Ліповое, другая Сеймище, третее озеро Лаходи (...) *ступ Печиско, четвертое озеро Просторая, пятое Бубенная з річкою, шестое Гончая, в нем тоня Кунин, семое Ковилная при нем тоня Сеймище, осмое Становое, девятое близ греблі Батуринской Поповка всегда належали на тоню гетманскую за гетмана Скоропадскаго. А как описаны на ея императорское величество, то присланный в [1]740 году генерал майор Вейсбах в Малую Россию к описним маестностям директором, вишеписание озера пустивши в откуп, пустил и другие издавна волние річки и озера при Батурині, а именно річку под самою горою Гнилицю и Сеймище, другую річку к Гончаровки Шовкову, третью річку за Сеймом Подгородище, до которой присовокуплено Перевозное и Густатним (?), в крайнюю батуринских всіх обывателей обыду. Которые річки и понні в разных откупах содержатся. Того ради сотенной батуринской канцелярии донося всенижайше просим, чтоб оние річки по прежнему были волни и в оних обывателем батуринским риби ловит возбращаемо не било, куди надлежит представить 1750 году сентября 1.

На копії підписано: в подлинном тако:

К сему доношению вмісто атамана рибалок Матвія Будана и товарищей Кирила, Василя Харченков, Микити Будина, Романа Губенка, Мойсія Пугача, Левка Мунки неграмотных, по их прошению руку приложил козак житель батуринский Данило Колосовский».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 567841. Арк. 99. Тогочасна копія. Запис: «Подлі[...] сентября 4 1750 году»).

№ 34

1761, липня 7 (червня 26). –

Універсал гетьмана Кирила Розумовського.

«Копия.

Граф Кирил Разумовский, гетман и кавалер.

Сотникам сосницкому, менскому, понурницкому, киселовскому и синявскому з сотенными старшинами и всім, до кого сие принадлежат имет.

Отправлен от нас войсковий товариш асаул полковий компанійський Петро Каневский полку Чернігівського в выше писанние сотни и в другие места для прискаания и вирубки к прозводимому в городі Батурині национальному строению в свободных пуцах двадцяти тысяч дубовых и столовых дерев длиною трех трестинных сажень, а в отрубі трох вершков. В случае же ежели би такова дерева и толиким числом в тех свободных пуцах набратся не могло, то з владілческих за заплату, которой объявления оному асаулі Каниевскому приказано от нас в тех обывателей, в чїх бы пуцах ті дерева срубани были, требовать для представления о том нам. Вам же приказываем к вырубки такова дерева и свозки оногo к ближайшей для перевозки в Батурин способности в едно місто за востребованием его, асаули Каневского, давать потребное число пеших людей з сікїрами и подвод с приставами и прочее, что толко принадлежатимет до того порученного от нас ему діла чинит вспоможение безотговорочно.

В подлинном подпись таков:

Гетман граф Кирила Разумовский.

1761 года июня 26 дня».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 575. Арк. 26. Тогочасна копія).

№ 35

1763, липня. – Початок реєстру універсалів і грамот, наданих Свято-Троїцькому Андрониківському монастиреві та які зберігалися в його архіві (регест).

«Экстракт, имющийся в Троецком Андрониковском мнѣстрі на разных угодіи крѣпостей ... 1763 года июля дня сочиненный ...».

«1. Универсал гетмана изменника Мазепы ... Дан в Батурині июля 22 дня року 1691».

«2. Универсал того ж измѣнника Мазепы, данный того ж мнѣстря Бречицкого строителю Андронику на оборону (...)» ска их монастырского под виною талярей тысячи и суровим войсковым караньем. Дан в Батурині марта 9 дня року 1692. У оного универсала приложена войсковая малороссийская печать на воску с кустодиею и подпис такий: Звышменованный гетман рукою власною.

3. Универсал того ж измѣнника Мазепы, данный игумену Андронику на млин на реці Бреч и на слободку. Дан в Батурині априля 15 дня 1692 року. На том универсалі подпис руки того ж гетмана и печать войсковая на воску.

4. Универсал гетмана Иоанна Скоропадского, данный игумену монастыря Брецкого, что ѿні Андрониковский Пахомию Бялocrinскому оборонный на ... монастыря. Дан в Глухові октябрия 10 дня року 1709. У оного универсала подпис руки оного гетмана и печать войсковая.

5. Универсал того ж гетмана Иоанна Скоропадского, (...)» игумена Брецкого Андрониковского охраны (?) хутора мнѣстриского и людей. Данный дан в Глухові октябрия 20 дня року 1709 с подписом руки гетманския и печатю войсковою.

6. Универсал гетмана Иоанна Скоропадского, данный мнѣстря Андрониковскому по прошению игумена Пахомия Бялocrinьцкого в подтверждение универсала измѣнника Мазепы на ограничение грунту того мнѣстря и на млинок Брецкий. Данный в Глухові октябрия 19 дня року 1709. У оного универсала подпис руки оного гетмана и печать войсковая.

7. Универсал того ж гетмана Скоропадского, данный мнѣстру Андрониковскому с увольнением слободки мнѣстрской от консистенту и других тяжестей. Дан в Глухові октябрия 26 дня року 1714. На том универсалі подпис руки его, гетмана, и печать войсковая.

8. Универсал гетмана и кавалера Данила Апостола, данный монастырю Андрониковскому в подтверждение прежних гетманских универсалов на грунта, на мельницы и на прочее угодия по прошению игумена того мнѣстря Иоанна Дубинского. В Глухові ноеврия 8 дня 1732 году. На том универсалі подписался звышменованный гетман своею рукою и печать приложена войсковая.

9. Фундуш на мнѣстру Андрониковский преосвященнаго архієпискпа Лазаря Барановича данный игумену Андронику року 1691 июля 11 дня (...)» печать катедральная и подпис руки Феодосия [Углицкого], умершого архимандрита Елецкого».

10. Универсал чернігівського архієпископа і архимандрита чернігівського Єлецкого монастыря Феодосія Углицького про землі Андрониковского монастыря 13.02.1694 р.

11. «Ограничение грунту мнѣстря Андрониковского чиненое по указу гетманскому консистористом Пахომием Комаровским да свѣтскими особами» чернігівським полковим осавулом Василем Марковичем, синявським сотником Василем Овдѣевичем [Грищенком?], «державцею» Василем Антоновичем, «чепелювским державцею» Василем Скоропадським, березинськими міщанами Євдокимом Гавриловичем і Антоном Протасійовичем від 20.06.1691 р. підтверджене архієпископом і архимандритом Єлецкого монастыря Феодосієм Углицьким.

12. «Письмо мельника Федора Спаского, жителя михайловского, ... уступное» від 21.08.1692 р., монастырю Андрониківському. Мова про 1/5 Бречицького млина. Підписано наказним березинським сотником Яковом Голяницьким, городовим отаманом Власом Андрущенком, війтом Іваном Голяницьким, титарем Вознесенської церкви в Березній Іваном Чудовським, березинським писарем Петром Голубицьким.

13. Чолобитна ігумена Андрониківського монастыря Костянтина, написана в чернігівському магістраті 7.02.1742 р.

14. «Письмо уступное» від 12.04.1741 р. священника Покровського храму в Синявці Василя Дмитрієва монастырю Андрониківському. Мова йде про двір в містечку Синявці.

15. «Письмо уступное» від 20.12.1741 р. священника Покровського храму в Синявці Василя Дмитрієва монастырю Андрониківському. Мова йде про цей же двір в містечку Синявці.

16. «Письмо мировое» від 26.03.1728 р. козака Березинської сотні Григорія Мандрики зі священником Покровського храму в Синявці з уступкою йому у володіння Гармашівського двору в містечку Синявці та вільної ловлі риби. Згадується чернігівський наказний полковник Олексій Болбот.

17. «Декрет полкового черниговского суда данный щеннику синявскому Василию Дмитриеву на владение двора и огорода в Синявці 1741 года ноября 10 дня». Подписано чернігівським війтом Тимофієм Сенютою, полковим писаром Яковом Миткевичем, судовим писарем Юрієм Ярошевичем, канцеляристом Іваном Орловським.

18. Купча стрільця Седнівської сотні, жителя с. Хотенич Івана Безручки дана в Андрониківському монастырі 17.03.1743 р. на продаж ним монастыреві землі та бортей.

19. Купча стрільця Киселівської сотні, жителя с. Хотенич Артема Петрова на продаж ним Андрониківському монастырю 17.03.1743 р. землі та бортей.

20. Лист киселівського сотника Михайла Онупчинського [Купчинського] 5.08.1701 р., написаний «с увіщанием и угрожением о мельнице монастырской, чтоб чрез учиненное постановление пакостей в мельнице» не чинилися.

21. Купча Семена Селецького та його братів (Івана, Якова, Михайла, Йосипа, Стефана), дана 3.02.1727 р. на продаж ними Андрониківському монастирю млина на Жуковицькій греблі на р. Бреч.

22. «Выпис с книг міських ратуша ніжинского права майдебурского року 1709 июня 15 дня от Василя Струтинского, бывшего старости бакаевского, на проданные им Василию Селецкому, значковому полку Ніжинского товарищу, за восьмьсот золотых полкаменя и на половину ступ на греблі Жуковицкой на реці Бреч в полку Черниговском в сотні Киселювской и на двор и на сіножать. На той виписі підписалися Роман Лазаренко, судия, и полковник наказний ніжинский, Леонтий Еремиевич Кониский, войт магистрата ніжинского [...]».

(ІР НБУВ. Ф. 160. № 575. Арк. 122. Тогочасна копія (?). Оригінал, завірений підписами та печаткою).

№ 36

1784, жовтня 14 (3). –

Випис із постанови ніжинського повітового суду

щодо довіреної особи полковниці Палажки Розумовської.

«По указу ея императорскаго величества самодержицы всероссийской из уездного нежинского суда.

Выпис.

Сего октября 3 д. в уездный нежинский суд гѣтжа полковница Пелагея Семеновна Разумовская поданным доношением представила по делам де в суде генералном, а именно по апелляции войскового товарища Ивана Комашинского и жены его на решение бывшего земскаго нежинскаго суда, в иске ея, госпожи полковницы, на них и на сынов умершаго сотника Нежинскаго полку Алексея Виридарскаго о должных ей деньгах да и в иске о козачестве людей ея, жителей уезда Нежинскаго села Пашковки Савы и Тихона Приймаченков, вірит она, полковница, брата своего, гѣпдна генерала майора Акима Семеновича Сулимы, человеку его, жителю уезда Стародубовскаго, села Кустич, Дмитрию Алексееву сыну Ковалеву, явится в суде генералном и просить рішення, подавать ему с подписью своею прошения, слушать рішення, подписатся в удовольствии или в недовольствии и слагая ему, Ковалеву, сие повереные на из иск и утрату. И просила она, госпожа полковница Разумовская, о вишеписанном ея извіреніи выдать вишеозначенному Ковалеву выпись для того. По определению уездного ніжинского суда о вишепрописанном в засвідітєлєствованіе из уездного ніжинского суда сей выпис за подписом прысудствующих и с приложением судовой печати вишепоказанному повіренному гѣтжи Разумовской Дмитрию Ковалеву выдан 1784 года октября 3 д.

Судия уїзду Ніжинского Степан Дівичий (?)

Заседатель гвардии подпоручик Густав Га(…)*

Заседатель капитан Семен Мусиевич.

В должности секретаря полковий писарь Стефан Маркевич

У сего выписа ея императорскаго величества печать, пошлин взято 27 коп.

Нежинского казначейства казначей Іадор Острианский

Канцелярист Андрей Федоренко».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 62708. Оригінал, завірений підписами і печаткою).

References

Briukhovetskyi, V., Khyzhniak, Z. (Ed.). (2002). Kyievo-Mohylianska Akademiia v imenakh XVII–XVIII st. [The Kyiv-Mohyla Academy in the names of the 17th–18th c.]. Kyiv, Ukraine.

Butych, I. (Ed.). (2002). Universaly Ivana Mazepy 1687–1709 [Universals of Ivan Mazepa 1687–1709]. Kyiv–Lviv, Ukraine.

Kryvosheia, V. (2005). Ukrainska kozatska starshyna [Ukrainian Cossack elders]. Kyiv, Ukraine.

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трохосвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii – doctor of historical sciences, professor, chief scientist at the M. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трохосвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

Tarasenko Inna – Ph.D. in historical sciences, research fellow at the M. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: innatarasenko86@gmail.com

FROM NEW DOCUMENTS TO THE HISTORY OF THE SIVERSHCHYNA (17th–18th c.) (part 27)

The purpose of this publication is to introduce into scientific circulation important documents on the history of the Hetmanate of the 17th–18th c., discovered mainly in the archives of Kyiv, partly in Krakow (Poland). These are various business documents (bills of sale, complaints, reports, etc.). In addition, the information capabilities of these sources are analysed, and especially important evidence is identified. The scientific novelty is closely related to the above goal, since for the first time archival, non-print sources stored in the Institute of manuscripts of the Vernadsky National library of Ukraine, partially in the manuscripts department of the Library of the Polish Academy of sciences and Academy of Arts in Krakow (Poland) and the Library of the Jagiellonian university are introduced into scientific circulation, and important facts from the socio-economic and military-political history of Ukraine in the seventeenth - eighteenth centuries are established for the first time, the activities of the judiciary, and the everyday life of the Ukrainian people. The documents related to such a little-studied region as Starodubshchyna are also important.

Key words: universal, letters, hetman, Hetmanate, Sivershchyna, bills of sale.

Дата подання: 12 червня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 5 січня 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик, Ю., Тарасенко, І. Із нових документів до історії Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 27). *Сіверянський літопис*. 2025. № 1. С. 114–132. DOI: 10.58407/litopis.250109.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., Tarasenko, I. (2025). Iz novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny XVII–XVIII st. (chastyna 27) [From new documents on the history of the Sivershchyna (17th–18th c.) (part 27)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 114–132. DOI: 10.58407/litopis.250109.

